

Lärarnas utbildning, förbund och löner mot ökad enhet

1946 års skolkommision föreslog att lärarhögskolor skulle inrättas för utbildningen av de olika lärarkategorierna i den nya skolan. Ett principbeslut, dock vagt formulerat, fattades också av riksdagen 1950. Den första lärarhögskolan inrättades i Stockholm 1956. Därefter tillkom lärarhögskolor i Malmö 1960, Göteborg 1962 och Uppsala 1964.

Jämsides med dessa behölls dock seminarier för utbildning av folkskollärare och småskollärare. Inträdesnivån hade nu höjts till realskolekompetens för den 4-åriga folkskollärarutbildningen. Samma inträdeskrav gällde för småskollärarnas utbildning, som nu blivit 3-årig. Dessutom fanns för båda utbildningarna 2-åriga linjer baserade på studentexamen. Alla seminarier kallades nu folkskolseminarier. Även den tidigare ämneslärarutbildningen med universitetsstudier och provår fanns kvar. Så var också fallet med utbildningarna för lärare i övningsämnen och yrkesämnen, vilka bedrevs vid olika institutioner.

Först när beslutet om grundskolans allmänna införande fattats 1962, startades ett utredningsarbete om en mer enhetlig lärarutbildning. En tidigare tillsatt utredning, 1960 års *lärarutbildningssakkunniga*, LUS, fick då nya direktiv och fler ledamöter. LUS avgav sitt huvudbetänkande 1965. Här föreslogs att flertalet mindre seminarier skulle läggas ned och att de övriga skulle ombildas till lärarhögskolor. Därtill skulle finnas lärarutbildningslinjer även vid universiteten. Huvudsyftet att föra samman i varje fall utbildningarna för klasslärare och ämneslärare till gemen-

samma enheter hade därmed fått släppas, tydligen en av utbildningsdepartementet påtvingad kompromiss. Den gamla gränsen mellan dessa båda lärarkategorier konserverades ytterligare i riksdagsbeslutet 1967, där inträdeskraven blev olika: fackskola för klasslärare och gymnasium för ämneslärare. Beslutet innebar vidare att även flertalet mindre seminarier fick leva kvar som lärarhögskolor för enbart klasslärarutbildning.

"LUS-reformen blev halv... Något borde följa som kunde bli både helt och stort", har Sixten Marklund, huvudsekreterare i LUS, skrivit i en av sina böcker om senare tids skolreformer. Detta hela och stora skulle utformas av den nya utredning som tillsattes 1974, *lärarutbildningsutredningen*, LUT. I betänkandet från denna 1978 föreslogs så en grundskollärarutbildning på 3 1/2 år med gemensam bas och därefter specialisering på lägre eller högre årskurser. Efter några års praktik skulle den byggas på med ytterligare en termin. Först 1985 kom, efter proposition av utbildningsministern Lena Hjelm-Wallén, riksdagsbeslutet i frågan. Det innebar att alla lärare för grundskolan fr o m läsåret 1988/89 ska utbildas inom en gemensam högskolelinje med två inriktningar, en för årskurserna 1–7 på 3 1/2 år och en för årskurserna 4–9 på 4 1/2 år. Inom båda inriktningarna har man att efter inledande studier välja någon specialisering, tex samhällsorientering, naturorientering eller språk. Som inträdeskrav gäller för alla 3-årig gymnasielinje.

Motsättningarna mellan förbunden för

Flöjtspel i skolans musikundervisning.

klasslärare och ämneslärare kom till uttryck även när det gällde lärarutbildningens utformning. Klasslärarna gick under 1960-talet åter samman i ett enda förbund, Sveriges lärarförbund, SL: 1963 kvinnliga och manliga folkskollärare och 1967 även småskollärarna. SL stred för en enhetlig grundskollärarutbildning, medan Lärarnas riksförbund, LR, verkade för bibehållna skilda utbildningar. Svenska facklärarförbundet, SFL, som organiserade lärarna i praktisk-estetiska ämnen, värnade om sina gruppers speciella utbildningar och intog ofta en mellanställning.

1991 gick SL och SFL samman i Lärarförbundet. De hade då genomfört en avtalsrörelse som lett till i stort sett samma villkor i fråga om löner och undervisningstid för alla grundskolans lärare. Dessa lärarorganisationer och deras föregångare hade ställt sig positiva till grundskolreformen. Därmed hade de bedömt rätt även för den fackliga kampen. Ökad jämlikhet inom skolsystemet har medfört ökad jämlikhet de olika lärarkategorierna sinsemellan.

lan. Den processen förklarar också till stor del det motstånd mot skolreformerna som rests från tidigare gynnade lärargrupper och deras organisationer.

Efter utredning i slutet av 1960-talet fattades riksdagsbeslut om utbyggnad av förskolan med grupper på heltid (daghem) och på deltid ("leksskola"). Daghemmen skulle byggas ut till att motsvara föräldrarnas efterfrågan, och från 1975 fick kommunerna skyldighet att gratis ge plats för alla 6-åringar i förskola 15 timmar per vecka. Förskollärarna kom härigenom att bli den lärargrupp som under 1970–1980-talen växte snabbast. De är också en av de största medlemsgrupperna inom det nybildade Lärarförbundet.

Samverkan mellan förskolan och grundskolan har utretts och ivrigt debatterats under senare år. Enligt riksdagsbeslut 1991 ska 6-åringarna under de närmaste fem åren föras över till grundskolan. Vilken lärargrupp – förskollärare eller lågstadielärare/1–7-lärare – som där ska ta hand om dem tycks ännu vara en öppen fråga.